

ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการ
ตามทัศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกร ในเขตกรุงเทพมหานคร

Attributes of Community Leaders and Churchwardens toward the
Desirable Leadership Traits of Sangha in Bangkok Metropolis

พระมหาเอกลักษณ์ เวชกามา
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
วิทยาลัยบัณฑิตด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
โทร. 092-664-5345 E-mail: katapunyo@hotmail.com

Doctor of Philosophy Program in Public Administration,
Graduate College of Management, Sripatum University

รับเข้า: 3 ตุลาคม 2561 ตอรับ: 15 พฤศจิกายน 2561

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ระดับทัศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ เปรียบเทียบความแตกต่างของทัศนคติระหว่างผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในเขตกรุงเทพมหานคร และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 252 คน จำแนกตามการแบ่งกลุ่มเขตพื้นที่แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ สถิติทดสอบที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการทดสอบรายคู่โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) ผลการวิจัยสรุปพบว่า 1) ผู้นำชุมชนมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง 2) ไวยาวัจกรมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก 3) เพศและอายุของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรไม่มีผลต่อทัศนคติที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ แต่การศึกษาและประสบการณ์ทำงานมีผล 4) ผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาพรวมแตกต่างกัน 5) เพศ อายุ และประสบการณ์ทำงาน ของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรไม่มีผลต่อทัศนคติที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานครแต่

การศึกษามีผล 6) ผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรมีทัศนคติต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานครไม่ต่างกัน และ 7) บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการ

คำสำคัญ: พระสังฆาธิการ ทัศนคติต่อภาวะผู้นำ บทบาทของพระสังฆาธิการ

Abstract

This study aimed to study; 1) the role of Sangha on monastic administration, 2) attitudes of community leaders and churchwardens towards the desirable leadership traits, 3) to compare the attributes between community leaders and churchwardens on the role of Sangha's monastic administration and desirable leadership, and 4) to study of the relationship between the role of Sangha's monastic administration and desirable leadership. The sample group was 252 people (126 community leaders and 126 churchwardens) classified by 6 districts in Bangkok Metropolis.

The research was a quantitative research operated by surveying and qualitative information by interviewing. The questionnaire was used as a research tools. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test independent, One-way ANOVA, LSD and Pearson Correlation Coefficient. The results revealed that: 1) Community leaders had attitudes towards the role of Sangha's monastic administration management and desirable leadership traits at the moderate level, 2) Churchwardens had attitudes towards the role of Sangha's monastic administration management and desirable leadership traits at very high level, 3) Sex and Age of sample group had no affection attitudes towards the role of Sangha's monastic administration management but the education background and work experiences did, 4) Community leaders and Churchwardens had different attitudes towards the role of Sangha's monastic administration management, 5) Sex, Age and work experiences of community leaders and churchwardens had no effect on attitudes towards desirable leadership traits of Sangha in Bangkok Metropolis but education has, 6) Community leaders and Churchwardens had no different attitudes towards desirable leadership traits of Sangha in Bangkok, and 7) Role of Sangha's monastic administration management was in a relation with the attitudes of Community leaders and Churchwardens towards desirable leadership traits of Sangha in Bangkok Metropolis.

Keywords: Sangha, desirable leadership, role of Sangha

บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์ นับตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงใช้ระบบการปกครองแบบพอปกครองลูกประกอบด้วยสันติวิธีธรรมหรือสามัคคีธรรม ให้สิทธิเสรีภาพเสมอกันไม่เลือกชนชั้นวรรณะ โดยอาศัยการนับอายุพรรษาในการนับระดับชั้นอาวุโส มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประมุขสงฆ์ทรงเป็นประธานในการตัดสินใจจัดวางกรอบแนวการปกครองคณะสงฆ์ให้อยู่ในรูปแบบที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดไว้ด้วยหลักพระธรรมวินัย ถึงแม้ว่ากาลเวลาจะล่วงเลยไปหลังจากพระพุทธองค์ปรินิพพานไปแล้ว คณะสงฆ์ในยุคนั้น ๆ ก็ยังยึดถือหลักพระธรรมวินัยเป็นข้อบัญญัติเกณฑ์กำหนดตัดสินให้ดำเนินไปด้วยหลักประชาธิปไตยโดยยึดหลักเสียงข้างมากเป็นมติเอกฉันท์ กล่าวโดยรวมในสมัยพุทธกาลนั้นได้กำหนดรูปแบบและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ คือ การบวช พระธรรมวินัย การศึกษา และการเผยแผ่ พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2541: 6-12) ได้กล่าวว่า ภายหลังจากพุทธปรินิพพานมาแล้ว การปกครองคณะสงฆ์เริ่มต้นด้วยการทำสังคายนาเพื่อรวบรวมพระธรรมวินัยให้เข้าเป็นหมวดหมู่ และมีการตรวจสอบเพื่อความถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้เพื่อป้องกันมิให้กระจัดกระจาย ในภายหลังพุทธกาลไม่นาน คณะสงฆ์เริ่มมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมวินัยแตกต่างกันไป จนเกิดความแตกแยกในหมู่คณะสงฆ์โดยแบ่งแยกรูปแบบการปกครองออกไปเป็นหลายคณะและอานิสงส์จากทำสังคายนา ครั้งที่ 3 ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ในประเทศไทย ปัจจุบัน การปกครองคณะสงฆ์ มีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี บูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญ และมีกฎหมาย พระราชบัญญัติข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย แนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์ต้องมีความพร้อมในส่วนของวิทยาการด้านการบริหารและการจัดการแบบก้าวหน้ามาช่วยเสริมการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ เพราะกิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารแบบราชการของฝ่ายบ้านเมืองและอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบภาคเอกชน แต่หากยังคงยึดถือแนวทางปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบัน ได้ทำให้การบริหารคณะสงฆ์อย่างล่าช้าเพราะยึดติดขั้นตอนตามระบบราชการมากเกินไป อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการองค์กรสงฆ์นั้นก็มีกฎหมายเป็นเครื่องมือในการดำเนินการให้เป็นไปตามระบบระเบียบแบบแผน มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานและหน้าที่ภาระรับผิดชอบตามกฎหมาย ซึ่งมีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการคณะสงฆ์อยู่โดยตลอดตามความเหมาะสมของบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (ประกิต บุญมี และคณะ, 2559: 21 - 22) เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงไปความสำคัญต่อชุมชนก็ยิ่งชัดเจนมากยิ่งขึ้น การสร้างและพัฒนาคนในชุมชนกลายเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญในสังคมไทย เช่นการสนับสนุนด้านการศึกษา สถานศึกษาแห่งแรกของคนไทยคือ วัด นอกจากจะเป็นสถานที่สำหรับจัดการศึกษาแล้ว ในบางครั้งวัดก็ถูกจัดเป็นสถานที่พยาบาล สถานธนานุเคราะห์สงเคราะห์ผู้ยากไร้ สถานที่เพื่อสอนและให้คำแนะนำวิธีประกอบอาชีพ หรือในบางครั้งหน้าที่ของพระสงฆ์ยังมีบทบาทเสมือนเป็นคนกลางในการ

ไกลเกลี่ยข้อพิพาทและแก้ไขปัญหาครอบครัวให้กับชาวบ้าน จากเหตุผลดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในสังคมไทยมีการยอมรับนับถือพระสงฆ์เป็นผู้ประพาศธรรมมีความบริสุทธิ์และเป็นผู้เสียสละบำเพ็ญตนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยบริสุทธิ์ใจ และที่สำคัญที่สุด คือ เชื่อว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่าง ๆ เหนือกว่าชาวบ้าน สามารถเป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้านในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งนี้ความศรัทธาและความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีต่อพระสงฆ์นั้นส่งผลให้บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมถูกยกระดับให้สูงขึ้น โดยถือเป็นหน้าที่หนึ่งของพระสงฆ์ตามพุทธดำรัสของสมเด็จพระบรมศาสดาที่ตรัสกับพระสาวกที่ส่งไปประกาศพระศาสนาว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลายซึ่งสอดคล้องกับพระราชวรมณี (ประยูรธรรมา 2545: 23) ที่ได้แจกแจงหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้ว่า “หน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์มีบัญญัติไว้ว่า เป็นผู้ให้ธรรมทาน คือ การให้ธรรมะเป็นการชี้แจงแนะนำในเรื่องหลักความดีงามหรือการที่จะช่วยให้มนุษย์ได้ประสบแต่สิ่งที่ดีงาม สามารถแก้ไขปัญหาที่เป็นความทุกข์ความขัดข้องต่าง ๆ ของประชาชน”

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นพระสงฆ์ภายใต้สังกัดพระอารามหลวง จึงสนใจต้องการศึกษาว่าในปัจจุบัน ทักษะคิดของกลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นเสียงจากภายนอก และกลุ่มไวยาวัจกร ซึ่งถือว่าเป็นเสียงจากภายในนั้น มีความคิดความอ่านและตรรกะของเหตุผลที่จะแสดงออกถึงความพอใจหรือไม่พอใจต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานครเพื่อจะเป็นดังภาพสะท้อนของปัญหาว่ามีมากหรือน้อย และอยู่ในระดับใด อีกทั้งยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการเปิดโอกาสให้ได้รับรู้และรับฟังข้อเสนอแนะจากชุมชนที่สะท้อนภาพลักษณ์ภายนอกที่มองมายังศาสนสถานถึงคุณสมบัติของความเป็นผู้นำ รวมไปถึงคนในที่อยู่ใกล้ชิดเคียงคู่กับศาสนสถานจากรุ่นสู่รุ่น การแสวงหาแนวทางในการริเริ่มหรือพัฒนาศาสนสถานและชุมชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันหรืออยู่ร่วมกันได้เช่นดังเก่าก่อนหรือไม่ ให้ความสนใจศึกษาในกระบวนการกลยุทธ์ในการพัฒนาให้เจริญรุ่งเรืองมีสันติสุขและความมั่นคงต่อเนื่องและเป็นที่ยอมรับจนกลายเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาของชุมชนแบบยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาระดับทัศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรที่มีต่อทัศนคติของภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร

4. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของทัศนคติระหว่างผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร

5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ (ทั้ง 6 ด้าน) ตามทัศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกร ที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร (ทั้ง 7 ด้าน)

6. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้นำชุมชนและไวยาวัจกร จำนวน 678 คน จาก 223 ชุมชน และ 455 วัด ในพื้นที่ 169 แขวง 50 เขตของกรุงเทพมหานคร กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของยามาเน่ (Taro Yamane, 1960) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ร้อยละ 5 และระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่าง 252 ราย ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Cluster Random Sampling) จำแนกตามการแบ่งกลุ่มเขตพื้นที่ในกรุงเทพมหานครประกอบด้วย กลุ่มกรุงเทพมหานครกลาง กลุ่มกรุงเทพใต้ กลุ่มกรุงเทพเหนือ กลุ่มกรุงเทพตะวันออก กลุ่มกรุงเทพมหานครเหนือ และกลุ่มกรุงเทพมหานครใต้ (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2558: ออนไลน์)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยโดยแบ่งออกเป็นแบบสอบถามเชิงปริมาณ 4 ตอน ได้แก่ 1) คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และสถานภาพสมรส เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (checklist) 2) คำถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 3) คำถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งข้อคำถามในตอนที่ 2 และ 3 เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Numerical Rating Scale) และ 4) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question) ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) เชิงคุณภาพ จำนวน 13 รายการ เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนแบบสอบถามเชิงปริมาณให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยนำร่างเครื่องมือไปให้ที่ปรึกษาตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถาม รวมทั้งความเหมาะสมของการใช้ภาษา และหาคุณภาพเครื่องมือโดยการนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of item - Objective Congruence: IOC) ตามวิธีการ

ของโรวินेलลีและแฮมเบิลตัน (Rowinelli and Hambleton, 1977 อ้างถึงใน ปกรณ์ ประจันบาน, 2552: 164) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ถึง 1.0 หากมีข้อใดที่ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.5 ต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะและคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนที่จะนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่จำนวน 6 เขต ของกรุงเทพมหานคร
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำแบบสอบถามมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้

- 1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

- 2) ทศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร ใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 - 5.00 หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และทัศนคติต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการ ระดับมากที่สุด 3.50 - 4.49 ระดับมาก 2.50 - 3.49 ระดับปานกลาง 1.50 - 2.49 ระดับน้อย และ 1.00 - 1.49 ระดับน้อยที่สุด

- 3) การเปรียบเทียบทัศนคติระหว่างผู้นำชุมชนและไวยาวัจกร จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติทดสอบที (t- test) กรณีที่ตัวแปร 2 กลุ่ม และใช้การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) กรณีที่มีตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่ม และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีของการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

- 4) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และทัศนคติต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) ในการทดสอบสมมติฐาน แสดงระดับความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีเกณฑ์ดังนี้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2549)

สรุปผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 126 คน เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 45 ปีขึ้นไป มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา รองลงมาเป็นการศึกษาในระดับอนุปริญญา/ปริญญาตรี มีประสบการณ์ทำงานอยู่ระหว่าง 5 - 10 ปี ทักษะคิดของผู้นำชุมชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำแนกเป็น ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน ในภาพรวมมีทัศนคติต่อการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ทักษะคิดของผู้นำชุมชนที่มีต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร ภาพรวม มีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุทธองลงมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ ด้านปัจจัยการบริหารงาน และด้านศาสนพิธี ที่มีทัศนคติอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ ยังพบว่า ด้านอื่น ๆ อีก 4 ด้าน มีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยที่มีค่ามาก คือ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการศึกษาอบรม ด้านศาสนวัตถุ และด้านศาสนบุคคล

ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มไวยาวัจกรจำนวน 126 คน เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 45 ปีขึ้นไป มีการศึกษาอยู่ในระดับอนุปริญญา/ปริญญาตรี มากที่สุด รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษา และมีประสบการณ์ทำงานอยู่ระหว่าง 5 - 10 ปี

1. ทักษะคิดของไวยาวัจกรที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยสรุป พบว่า ทักษะคิดของไวยาวัจกรที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาพรวม มีทัศนคติต่อการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้ง 6 ด้าน มีทัศนคติต่อการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เช่นกัน โดยด้านการปกครอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นด้านศาสนศึกษา ด้านสาธารณูปการ ด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณสงเคราะห์ และการศึกษาสงเคราะห์ ตามลำดับ ทักษะคิดของไวยาวัจกรที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกเป็นด้านคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ ด้านศาสนวัตถุ ด้านศาสนบุคคล ด้านศาสนพิธี ด้านการศึกษาอบรม ด้านปัจจัยการบริหารงาน และด้านการบริหารบุคคล โดยสรุป พบว่า ทักษะคิดของไวยาวัจกรที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร ภาพรวม มีทัศนคติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทักษะคิดด้าน ศาสนบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ คุณลักษณะของความเป็นผู้นำ ด้านปัจจัยการบริหารงาน ด้านศาสนวัตถุ และด้านศาสนพิธี มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ด้านการศึกษาอบรม และด้านการบริหารงานบุคคล

2. การเปรียบเทียบทัศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศชายและเพศหญิง มีทัศนคติ

ต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาสรุปเป็นรายด้าน มีเพียงด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านสาธารณูปการที่ทั้งเพศชายและเพศหญิง มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อายุของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาพรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีเพียงด้านการปกครองเพียงด้านเดียวที่แตกต่าง และเพื่อให้เห็นความแตกต่าง โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ จำแนกเป็นรายข้อของด้านการปกครอง สรุปได้ว่า ผู้นำชุมชนและไวยาวัจกร ที่มีอายุ 25 - 35 ปี มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกับกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 45 ปีขึ้นไป การศึกษาของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ว่า การศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกับการศึกษาในระดับอนุปริญญา/ปริญญาตรี และสูงกว่าระดับปริญญาตรี ประสบการณ์ทำงานของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาพรวมแตกต่างกัน โดยประสบการณ์ทำงาน 5 - 10 ปี มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกับประสบการณ์ทำงาน 11 - 15 ปี และประสบการณ์ทำงาน 11 - 15 ปี ยังมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกับประสบการณ์ทำงานมากกว่า 15 ปี

3. การเปรียบเทียบทัศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าเพศชายและเพศหญิง มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาสรุปเป็นรายด้าน มีเพียงด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านสาธารณูปการ ที่ทั้งเพศชายและเพศหญิง มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อายุของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีเพียงด้านปัจจัยการบริหารงานเพียงด้านเดียวที่แตกต่าง และเพื่อให้เห็นความแตกต่าง โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ จำแนกเป็นรายข้อของด้านปัจจัยการบริหารงาน สรุปได้ว่า ผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรที่มีอายุ 25 - 35 ปี และ 36 - 45 ปี มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร แตกต่างกับอายุมากกว่า 45 ปี ขึ้นไปการศึกษาของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรต่างกัน มีทัศนคติต่อในภาพรวมแตกต่างกัน ประสบการณ์ทำงานของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรต่างกัน มีทัศนคติต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณา

เป็นรายด้าน มีเพียงด้านปัจจัยการบริหารงานและด้านการบริหารงานบุคคลที่แตกต่างกัน ผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรมีทัศนคติต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านศาสนวัตถุ ด้านการศึกษาอบรม และด้านปัจจัยการบริหารงาน ที่ทั้งผู้นำชุมชนและไวยาวัจกร มีทัศนคติแตกต่างกัน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และทัศนคติที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสัมพันธ์ระดับสูงมากในทิศทางเดียวกันกับทัศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกร

5. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อเป็นการศึกษาทัศนคติเพิ่มเติมนอกเหนือจากประเด็นข้อคำถามเชิงปริมาณของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกรที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร

5.1 รูปแบบและวิธีการปกครองของพระสังฆาธิการที่มีต่อภิกษุ สามเณร ในความควบคุม โดยยึดถือตามหลักธรรมวินัย แก้ปัญหาและลงโทษตามพระธรรมวินัย รวมถึงมีความโปร่งใสในด้านการบริหารจัดการกิจการของวัด โดยสภาพทั่วไปจะเห็นได้ว่ายังปกครองกันได้อย่างไม่ทั่วถึง

5.2 การให้ความสนับสนุนด้านการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม สรรหาและพัฒนาผู้สอนทางธรรมให้การช่วยเหลือและส่งเสริมกิจกรรมด้านการศึกษาและส่งเสริมการเรียนการสอนนักธรรมบาลีแก่พระภิกษุสามเณร ประชาชน และนักเรียน ทัศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกร มีทิศทางในทางบวกและเห็นชอบในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับด้านการศึกษา การมีส่วนร่วมกันระหว่างวัดกับชุมชนจะเห็นได้ชัด

5.3 การจัดตั้งโรงเรียนทางธรรมหรือทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนในการจัดหางบประมาณ มีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม การศึกษาสงเคราะห์แก่ชุมชน และบุคลากรในวัด เช่น การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์หรือการจัดอบรมด้านการศึกษาทางธรรมแก่เยาวชน มีพึงปฏิบัติให้เห็นไม่เด่นชัดอย่างเช่นในอดีต

5.4 การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความชัดเจนและลงไปสู่ภาคของชุมชนในบริเวณใกล้เคียง วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยผ่านวิธีการเทศนา การฝึกอบรม การจัดหาหนังสือหรือการสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดโดยมีพระอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรมประจำอยู่ ยังพบว่ามีการปฏิบัติอยู่น้อยมาก

5.5 การดูแลสาธารณูปการ สิ่งก่อสร้างภายในวัดและรอบวัด การเอื้อประโยชน์ให้กับชุมชนในทิศทางของการพัฒนาร่วมกันไปกับชุมชน มีประจักษ์ให้เห็น ส่วนใหญ่เน้นไปที่การบูรณะซ่อมแซมมากกว่า

5.6 การสนับสนุนด้านสาธารณสงเคราะห์ การจัดทำถนนภายในและบริเวณโดยรอบ รวมถึงการเอื้อและเกื้อกูลให้กับชุมชน ในกรณีเกิดภัยธรรมชาติหรือสงเคราะห์ผู้ยากไร้ในชุมชน วัดมีส่วนสำคัญอย่างมากในชุมชน

5.7 พฤติกรรมที่แสดงความเป็นผู้นำของพระสังฆาธิการ ควรเป็นผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ และมีแนวทางการพัฒนา สร้างความเชื่อมั่น และมีแนวทางการปกครองอย่างมีหลักธรรมาภิบาล กล้าคิด กล้าตัดสินใจ และรับฟังผู้คนในชุมชน มีการบริหารจัดการที่สามารถตรวจสอบได้อย่างชัดเจน

5.8 การบูรณะศาสนวัตถุ มีการดำเนินการอยู่เป็นนิจ ได้รับความร่วมมือจากชุมชนในระดับที่ดีมาก สิ่งใดหรือกิจอันใดที่ทางวัดแจ้งมา ทางชุมชนยินดีให้การช่วยเหลือเป็นอย่างดี เพียงแต่ศาสนวัตถุบางชิ้น ควรคงรูปเดิมไว้ให้เป็นดังประวัติศาสตร์เอื้อต่อการเรียนรู้

5.9 การให้ความสำคัญกับศาสนบุคคล การให้การอบรม ตักเตือน หรือคัดกรองบุคคล เพื่อให้เข้ามาศึกษาพระธรรมหรือบวชเรียน ควรมีการคัดกรองผู้ที่จะมาเข้าศึกษาพระธรรมอย่างเข้มงวด ตรวจสอบเบื้องหลังหรือความพร้อมก่อนเข้าศึกษาทางธรรม

5.10 การให้ความสำคัญกับศาสนพิธี การดำเนินการเกี่ยวกับศาสนพิธีมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ สร้างแรงจูงใจ และอำนวยความสะดวกให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาได้อย่างชัดเจน ปรับปรุงให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

5.11 การให้ความสำคัญกับการศึกษาอบรม มีสถานที่ให้การศึกษอบรมแก่ผู้คนในชุมชนเรียนร่วมกับพระภิกษุ สามเณร เป็นข้อดีอีกประการทำให้เกิดความใกล้ชิด ไม่แบ่งแยก และยังเป็นการแลกเปลี่ยนนานาทัศนะในด้านต่าง ๆ

5.12 การบริหารงานของวัด การแบ่งส่วนงาน การสั่งการ สามารถเลือกใช้บุคลากรตามลำดับความรับผิดชอบและกำหนดแนวทางความร่วมมือได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม การติดต่อประสานงานมีความสะดวกและได้รับความร่วมมือมากขึ้น

5.13 การบริหารงานบุคคล ควรคัดเลือกหรือแต่งตั้งบุคคลเข้ามาทำงาน เน้นที่ความรับผิดชอบต่อกิจกรรมความร่วมมือที่เหมาะสมและตรงกับศักยภาพ ประกอบกับควรมีการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานและประสานงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

1. บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ตามทัศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกร ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบระดับทัศนคติที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติที่สอดคล้องกันที่ว่า การศึกษาสงเคราะห์ เป็นสิ่งสำคัญที่ควรวางแผนการบริหารจัดการให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ ทั้งนี้ในโลกปัจจุบันความ

ต้องการด้านการศึกษากลับเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนการดำรงชีพ มีอิทธิพลต่อระดับความคิด นำไปสู่ทัศนคติในเชิงบวกที่เกิดจากประสบการณ์ตรงที่เผชิญตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารจากสื่อ และการศึกษายังเป็นตัวชี้วัดพื้นฐานทางความคิด จะเห็นได้จากปัจจัยส่วนบุคคลด้านการศึกษา ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ แตกต่างกับผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาในระดับอนุปริญญา/ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี การศึกษามีส่วนในการพัฒนาชุมชนและพัฒนาชาติ การศึกษาสงเคราะห์ถือเป็นกิจของสงฆ์ที่จะดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณร หากแต่การสงเคราะห์สามารถดำเนินการโดยแยกเป็น 2 ลักษณะ 1) การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษา และ 2) การสงเคราะห์ที่เกี่ยวเนื่องกับการศึกษา สถาบันการศึกษา สอดคล้องกับ แนวคิดการศึกษาสงเคราะห์ของ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการ เป็นการจัดการศึกษาที่แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ 1) การกุศลของวัด สงเคราะห์เด็กยากจน มุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษา เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา 2) ศูนย์การศึกษาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการ ศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระศาสนา 3) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติแต่วัยเด็ก และ 4) การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ มีการศึกษาวิชาปริยัติธรรม หมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็เน้นหนักทางวิชาสามัญศึกษา

2. ทัศนคติที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสงฆ์ในการ ตามทัศนคติของผู้นำชุมชนด้านศาสนบุคคล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด มีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีการตกเดือน ติดตาม และดูแลพฤติกรรมของพระภิกษุ สามเณร เมื่อพบความไม่เหมาะสมหรือเหตุอันไม่สมควรเกิดขึ้น กำกับควบคุมไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกรทาง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งตรงกันข้ามกับทัศนคติของไวยาวัจกร ด้านศาสนบุคคลเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ในภาพรวมมีทัศนคติอยู่ในระดับมาก จะเห็นได้ว่า เมื่อพิจารณาจากทัศนคติของผู้นำชุมชนซึ่งถือเป็นมุมมองจากภายนอก และไวยาวัจกร ซึ่งจัดว่าเป็นมุมมองจากคนในวัด จะเห็นความแตกต่างทางทัศนคติได้อย่างชัดเจน ด้วยอิทธิพลจากสื่อประเภทต่าง ๆ ที่ผ่านช่องทางการสื่อสารและกระแสสังคมทุกวันนี้ มีประเด็นหยิบยก

เรื่องพฤติกรรมไม่เหมาะสมของพระภิกษุสามเณรอยู่แทบจะทุกวัน ทั้งความประพฤติในวัดและนอกวัด การแสดงออกของทัศนคติของผู้นำชุมชนพึงกระทำโดยเปิดเผย เพราะไม่ได้อยู่ภายใต้แรงกดดันใดใด การดำเนินงานของชุมชนเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ไม่ขึ้นตรงกับวัด ถ้ามีกิจกรรมร่วมมือกับวัดก็จะดำเนินการติดต่อประสานเป็นครั้ง ๆ ไป ภาพลักษณ์ของวัดจึงเป็นเพียงการรับผ่านข้อมูลข่าวสาร ประกอบกับ สิ่งที่ไม่เหมาะสมส่วนใหญ่จะเป็นกระแสที่คนนิยมติดตามมากกว่าการยกย่อง การได้รับข้อมูลข่าวสารซ้ำ ๆ อยู่ในเรื่องประเภทเดียวกันไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับพระภิกษุสงฆ์ในชุมชนหรือนอกชุมชนที่ห่างไกลออกไป หากแต่ข้อมูลข่าวสารยังสื่อถึงกันได้เพียงแค่นิวส์สัมผัส และก็กลายเป็นการเฝ้าสังเกตพระภิกษุสงฆ์ของวัดในชุมชน หากแต่ไวยาวัจกรซึ่งถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของวัด การจะแสดงทัศนคติในเรื่องใดใดก็ตาม ก็กระทำไปตามสมควรถึงแม้กระทั่งเลือกที่จะไม่กล่าวถึง จะเห็นได้จากแบบสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเอง ไวยาวัจกรเลือกตอบในประเด็นบางข้อคำถามและเลือกที่จะไม่ให้ข้อมูลใดใดเลย ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งระบบเครือข่ายอุปถัมภ์ที่ได้รับความอนุเคราะห์จากพระผู้ใหญ่ที่มีอำนาจให้เข้ามาทำงานรับผิดชอบอยู่ร่วมกัน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ต้องคำนึงถึง การสอบถามข้อมูลในเชิงลึกอาจเป็นพฤติกรรมที่ไม่ทำให้เกิดความไว้วางใจ หรือที่เรียกว่า หลอกถามเกรงว่าผู้ที่ให้การสนับสนุนจะทราบข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับมาว่ามาจากตนเอง ทำให้เกิดการระแวง ความจำเป็นในการหาเลี้ยงชีพยังคงมีให้เห็นกับฆราวาสที่เป็นเจ้าหน้าที่ดูแลภายในวัด จะได้เห็นว่ไวยาวัจกรก็ยังแสดงทัศนคติว่าควรมีการส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร สามารถทำหน้าที่อบรมและถ่ายทอดจริยธรรมคำสอนธรรมะแก่ประชาชนได้บ้าง ด้วยไม่รู้สาเหตุว่า พระสงฆ์หรือสามเณรที่จำพรรษาอยู่ในวัดนั้นเกี่ยวข้องกับไวยาวัจกรเหล่านั้น ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง ตามทัศนคติของไวยาวัจกร คือ ด้านการบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการคัดเลือกหรือแต่งตั้งบุคคลที่จะเข้ามาทำงานได้อย่างเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ และมีการจัดกิจกรรมหรือการจัดประชุมอบรมเพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ ข้อที่ผู้วิจัยให้ความสนใจ เพราะว่า การคัดเลือกบุคคลเข้ามาทำงาน ส่วนใหญ่ก็เป็นญาติโยมของไวยาวัจกร การแสดงทัศนคติเชิงเรียกร้องให้มีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาความรู้หรือจัดกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ก็เป็นการกระทำที่ดูเหมือนว่าเอื้อเพื่อให้อันและกันทั้งสิ้น จะเห็นได้จากการไปวัดตามเทศกาลหรือในวันสำคัญทางศาสนา ร้านขายของภายในวัดก็เป็นระบบเครือข่ายกันทั้งนั้น ราคาที่สมเหตุสมผลกันไป นักท่องเที่ยวต่างชาติก็ราคาสูง แม้กระทั่งคนกันเองที่พูดภาษาไทยก็ยังราคานักท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ที่เห็นกลายเป็นกลุ่มคนระบบเครือข่ายเข้าถือครองกิจการทางวัด โดยวัดจะมีผลประโยชน์แก่บุคคลใดหรือไม่นี้ผู้วิจัยได้แต่ตั้งเป็นสังเกตและเสนอแนะเพื่องานวิจัยต่อไป

3. ข้อมูลเชิงคุณภาพ (บทสัมภาษณ์) ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งผู้นำชุมชนและไวยาวัจกร จะเห็นว่า ประเด็นข้อคำถามสัมภาษณ์ทั้ง 13 ข้อ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในฐานะมุมมองจากภายนอกและไวยาวัจกรในฐานะมุมมองจากภายใน ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้นำชุมชนจะยินดีและ

แสดงทัศนคติที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร ในสถานะตรงตามประสบการณ์ที่ได้ประสบมาทั้งจากข้อมูลที่ได้จากคนในชุมชน จากการทำกิจกรรมร่วมกันกับวัด และการประสานงานโดยตรงกับเจ้าหน้าที่ของวัดหรือแม้กระทั่งพระสังฆาธิการ ตลอดจนผู้มีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจ แต่ก็ยังมีบางประเด็นที่ข้อความเชิงปริมาณไม่ได้รับคำตอบ ข้อสังเกตประกอบการให้ข้อมูลเชิงปริมาณอีกประการหนึ่ง ผู้วิจัย พบว่า ภาพลักษณ์ที่ปรากฏผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ สื่อโทรทัศน์ วิทยู หนังสือพิมพ์ และการแข่งขันข้อมูลข่าวสาร ด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมถึงการเล่าสู่กันฟังทั้งในประเด็นที่ได้รับโดยส่งและปรุงแต่งตามนาทัศนะของแต่ละบุคคล มีผลอย่างยิ่งต่อทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งในด้านบวกและด้านลบ ซึ่งในส่วนของคำตอบของบทสัมภาษณ์นั้น มีการแสดงภาวะอารมณ์และความรู้สึกคละเคล้าเจือปนอยู่ด้วย ทั้งสิ่งที่ได้รับเป็นประสบการณ์ตรงกับตนเองและประสบการณ์ทางอ้อมผ่านบุคคลที่คุ้นเคยหรือรอบข้าง การสื่อสารผ่านสื่อเปรียบการกระทำแบบซ้ำ ๆ และตอกย้ำ ๆ อยู่ที่มีการกระทำหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ในแง่มุมของสื่อ อาจเป็นการขายข่าวและเพิ่มกระแสการตอบรับความสนใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่หากผู้รับฟังสารมีวุฒิภาวะและการศึกษาไม่เหมาะสมกับข่าวสารที่ได้รับ การคิดแบบมีวิจารณ์ญาณก็จะทำให้ข้อเท็จจริงนั้นบิดเบือน และมองแต่ในภาพรวมซึ่งแท้ที่จริงเป็นเพียงกลุ่มน้อยสำหรับเพศสภาพแห่งสงฆ์ที่ละเมิดกฎเกณฑ์ข้อบังคับเหล่านั้น หากเปรียบเทียบยังศาสนสถานและผู้วิจัยสังกัดอยู่จะพบว่า วัดก็เป็นส่วนหนึ่งในชุมชน วัดเป็นศูนย์รวมทั้งทางโลกและทางธรรม ความไวเนื้อเชื่อใจในตัวบุคคลของวัดก็ยังมีอยู่ในเห็น ความเสมอภาคในการปกครองก็กระทำอย่างเท่าเทียมและปลูกฝังการรู้จักหน้าที่ของตนเอง การปฏิบัติธรรมเพื่อฝึกจิตให้ตนเองและถ่ายทอดไปยังคนรอบข้าง ผ่านสถานศึกษาในชุมชน ผ่านผู้นำชุมชน และกำหนดเป็นรูปธรรมอย่างเห็นได้ชัด หากมีสงฆ์รูปใดละเมิดหรือฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับแห่งสงฆ์ มีการร้องเรียนต่อพฤติกรรม ก็จะมีกล่าวตักเตือนประกอบเหตุผลและกำหนดบทลงโทษอย่างชัดเจน รวมถึงบทบาทหน้าที่ของผู้นำแห่งสงฆ์ที่มีความชัดเจน กล่าวคือ กล่าวตัดสินใจ คัดสรรบุคคลที่เหมาะสมกับลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ซึ่งถือว่าเป็นทุนเดิมของชุมชน กล่าวคือ บุคคลในชุมชนจากเพศฆราวาสก็มาบวชเรียนจนครองเพศแห่งสงฆ์มาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งความคุ้นเคยกับเจ้าอาวาสหรือผู้นำคนก่อน กลายเป็นสัมพันธ์ภาพระดับเครือข่ายเชิงเครือญาติ สอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของ Steven Vago (1989) ที่ประยุกต์ผ่านการศึกษาความสัมพันธ์วัดกับชุมชน ดำรงค์ดี มีสุนทร (2556: 98 - 101) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน กรณีศึกษา วัดนามสมมติกับชุมชนนามสมมติ จังหวัดกาญจนบุรี และสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างเกื้อกูลเป็นความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน ซึ่งเป็นการแบ่งระดับความสัมพันธ์ทั้งทางทัศนคติ พฤติกรรม บทบาท ระหว่างสมาชิกในชุมชน และปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ ได้แก่ ความเป็นเครือญาติเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นปัจเจกบุคคล จำแนกเป็นประเด็นแห่งภาพลักษณ์และความสามารถในการคลี่คลายข้อโต้แย้งต่าง ๆ ได้ และประเด็นแห่งความเห็นคนดั้งเดิมในชุมชน

ถือเป็นทุนทางสังคมที่ได้รับแรงศรัทธาได้ง่ายเพราะเกิดและเติบโตที่ชุมชนแห่งนี้ หรือกล่าวได้อย่างชัดเจนว่า ภาพลักษณ์และการเป็นคนดั้งเดิมในชุมชนของพระสงฆ์ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ระหว่างชาวบ้าน เป็นตัวชี้วัดความสัมพันธ์ว่าดีหรือไม่ เนื่องจากพระสงฆ์ถือเป็นทรัพยากรหลักที่จะมีศักยภาพต่อการขับเคลื่อนความเจริญต่าง ๆ ให้แก่วัด แต่ในทางกลับกันหากพระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติในทางมิชอบก็ยิ่งขับเคลื่อนความสัมพันธ์ที่ไม่มั่นคงต่อแรงศรัทธาของคนในชุมชน ต่อไปอีกด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาในงานวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการศึกษา เพื่อป้องกัน แก้ปัญหา และพัฒนา ดังนี้

1. ทักษะคนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการคณะสงฆ์

1.1 ควรให้ความสำคัญกับการติดตามการทำงานในแต่ละขั้นตอนและทั่วถึงครอบคลุมการบริหารจัดการของวัดและระหว่างวัดกับชุมชนเปิดรับและขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน ในการสนับสนุนและ/หรือดำเนินการสร้างสาธารณประโยชน์

1.2 ควรส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาทางธรรม การสอบนักธรรม สอบบาลี ให้ทุนการศึกษา จัดหาผู้สนับสนุนด้านปัจจัย เงินทุน และอุปกรณ์เพื่อเป็นส่วนเสริมการศึกษาให้กับพระสงฆ์ สามเณร ไวยาวัจกร ประชาชนทั่วไป และเยาวชน

1.3 ควรเพิ่มช่องทางในการสื่อสารทางธรรม เผยแพร่การจัดบรรยายทางธรรมผ่านทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุชุมชนศึกษาสภาพ สถานการณ์ และความต้องการในสิ่งจำเป็นสำหรับวัดและชุมชน เพื่อนำมากำหนดเป็นแผนการจัดระบบสาธารณูปโภค

2. ทักษะคนที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร

2.1 ควรส่งเสริมผู้มีความรู้ความสามารถ และมีวิสัยทัศน์ รู้แนวทางของการพัฒนาเพื่อความเจริญและความเป็นภาวะเปียบเรียบร้อยให้ความสำคัญและดำรงไว้ซึ่งความเป็นรูปธรรมแห่งวัดฤเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อชุมชน ศรัทธาในสถานที่ตั้งเช่นแต่ก่อนที่ว่าวัดว่าเป็นแหล่งที่พึ่งทางใจ

2.2 ควรส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร มีบทบาทและหน้าที่ตั้งผู้สอน อบรมและถ่ายทอดจริยธรรมคำสอนธรรมะแก่ประชาชน ในขณะเดียวกันควรมีการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้มีการอบรมจริยธรรม และการบำเพ็ญกรรมฐานแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชนผู้สนใจทั่วไป ให้อำนวยความสะดวกแก่ผู้กระทำความผิด และให้ความร่วมมือกับหน่วยงาน เพื่อประกอบกิจการทางศาสนา ประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรมหรือการจัดประชุมอบรมเพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาความรู้ มีการแต่งตั้งบุคคล จัดหางบประมาณที่ใช้ดำเนินการประชุมชี้แจง และการกำหนดแนวทางในการร่วมมือและขอความร่วมมือจากชุมชนหรือหน่วยงานภายนอก

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาสถานภาพ สถานการณ์ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์การเป็นผู้นำ รวมถึงการเปรียบเทียบภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตามทัศนคติของผู้นำชุมชนและไวยาวัจกร ด้วยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างให้กว้างขึ้น
2. การสัมภาษณ์ผู้ตอบแบบสอบถาม ควรมีการสร้างข้อตกลงร่วมกันในระหว่างการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพระหว่างผู้เก็บข้อมูลและผู้ให้สัมภาษณ์ ควรจัดสถานที่ให้อยู่ในสภาวะปิด

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2558). **ข้อมูลทำเนียบท้องที่**. ค้นเมื่อ 29 มกราคม 2559, จาก <http://www.dopa.go.th>
- ดำรงศักดิ์ มีสุนทร. (2556). **ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน กรณีศึกษา วัดนามสมมติกับชุมชนนามสมมติ จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปกรณ์ ประจันบาน. (2552). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- ประภิต บุญมี และคณะ. (2559). **การบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร**. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2541). **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2545). **บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน**. หนังสือชุดหลักธรรมเฉลิมพระเกียรติ เล่ม 45/60. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2549). **การวิจัยการตลาด ฉบับปรับปรุงใหม่**. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสารจำกัด.
- Boonmee, P. et al. (2016). **The Sangha Administration: A Case Study of Sangha Administration Tambon Tha Mai, Samut Sakhon Province**. Research Report. Rajapruk University. (in Thai)
- Department of Provincial Administration, Ministry of Interior. (2015). **Local Information**. Retrieved on 29th, January 2016, from <http://www.dopa.go.th> (in Thai)
- Meesoontorn, D. (2013). **Relationship between the temple and the community a case study to the temple wand the community in Kanchanaburi Province**. Master of Arts (Social Development Administration) (in Thai)

- Phra Methidhammapon (Prayun Dhammachitto). (2008). *Moral for the executives*.
Journal of Behavioral Science. 2(1) November 1995. (in Thai)
- Phra Rajavaramuni (P. A. Prayutto). (2002). **The Role of a Monk in Thai Society**. The
Honor Code. Book 45/60. Bangkok: Kansatsana Printing House. (in Thai)
- Prachanban, P. (2009). **Research Methodology in Social Science**. Phitsanulok:
Rattanasuwan Printing. (in Thai)
- Serirat, S. et al. (2002). **Marketing research New updated edition**. Bangkok:
Dharmasarn Printing Company Limited.
- Steven Vago. (1989). **Social Change**. 2nd ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice - Hall.
- Yamane, T. (1960). **Statistics: An Introductory Analysis**. Singapore: Harper
International Edition.